

Asia: VN/27386/2023-VNK-31

Luonnos valtioneuvoston toimenpideohjelmaksi rasismin torjumisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä

Tarkentavat kysymykset

Millaista sidosryhmäyhteistyötä tulisi tehdä toimeenpanon aikana (yhteistyötahot, yhteistyön muoto ja fokus)?

Toimenpideohjelman ja sen kohteena olevan toiminnan laajuuden vuoksi sidosryhmäyhteistyötä olisi tärkeää tehdä monipuolisesti useiden eri tahojen kanssa. Luonnoksen ehdotuksen mukaisesti Karvi kannattaa tilastollisen tiedonkeruun lisäksi akateemisen tutkimusten lisäämistä. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) tehtävä on tuottaa koulutuksesta muutoksia ja ratkaisuja tukevaa arviointitietoa ja suosituksia sekä kansalliselle että paikalliselle tasolle. Karvin arviointisuunnitelman 2024–2027 strategisena tavoitteena on koulutuksen arviointien avulla edistää sosiaalista kestävästä kehitystä. Tämän arviointisuunnitelmakauden aikana Karvi julkaisee toimenpideohjelman kannalta oleellista tietoa. Yksi tällainen arviointi on maahanmuuttotaustaisten, myöhään maahan tulleita oppilaiden, koulunkäyntivalmiuksia käsittelevä arviointi (ks. Venäläinen & Laimi). Nämä oppilaat ovat koulunkäynnin kannalta usein muita haavoittuvammassa asemassa. Karvi on myös mukana Sosiaalinen yhteenkuuluvuus -tutkimushankkeessa, jossa kartoitetaan oppilaiden ja opettajien kokemuksia kiusaamisesta ja ennakkoluuloista (ks. Nurkka). Tällaista tietoa olisi tärkeää käyttää enemmän, jotta tunnistettaisiin vahvemmin epätasa-arvoon ja rasismiin johtavat mekanismit ja käytännöt. Sidosryhmäyhteistyötä olisi tärkeää tehdä Karvin ja muiden koulutusalan toimijoiden kanssa erityisesti kasvatus- ja koulutusjärjestelmää koskevissa asioissa. Yhteistyössä olisi oleellista ottaa huomioon sekä aiemmin tehty työ ja tutkittu tieto, että yhdessä pohtia tulevaisuuden toimenpiteitä.

Lähteet:

Nurkka, N. Sosiaalinen yhteenkuuluvuus -tutkimushanke. <https://www.karvi.fi/fi/arvioinnit/esi-ja-perusopetus/teema-ja-jarjestelmaarvioinnit/sosiaalinen-yhteenkuuluvuus-tutkimushanke>.

Venäläinen, S. & Laimi, T. 2024. Kehittävä arviointi maahanmuuttotaustaisten oppilaiden koulunkäyntivalmiuksia tukevassa toimenpideohjelmassa. KIEPPI-arviointi 2022–2024. <https://www.karvi.fi/fi/arvioinnit/esi-ja-perusopetus/teema-ja-jarjestelmaarvioinnit/kehittava->

arviointi-maahanmuuttotaustaisten-oppilaiden-koulunkäytntivalmiuksia-tukevassa-toimenpideohjelmassa.

Miten ja missä toimenpiteissä risteävän ja moniperusteisen syrjinnän torjuminen tulisi erityisesti huomioida?

Karvi kannattaa toimenpideohjelman luonnoksessa ilmaistua lähtökohtaa risteävän ja moniperusteisen syrjinnän torjuminen huomioinnista. Kuten luonnoksessa on otettu esille, moniperusteisesta syrjinnästä on olemassa paljon tutkimustietoa. Laaja-alaisen, monien erilaisten tekijöiden vaikutuksen, huomioiminen on hankalampaa kuin tarkkarajainen näkemys, mutta sen avulla syrjintää voidaan paremmin oikeasti torjua.

Karvin oppimistulosarvioinneissa on ollut tärkeää ottaa huomioon moniperusteinen tarkastelu, jolloin sukupuolen lisäksi tarkastellaan esimerkiksi oppilaan kotikieltä, asuinalueita ja huoltajien koulutustaustaa. Huomioimalla nämä erot, on saatu tietoa siitä, että osaamisen erot eivät selity yksittäisillä tekijöillä, kuten sukupuolella. (Ukkola & Metsämuuronen 2021.) Ilman moniperusteisten erojen huomioimista opetuksen kehittämiseen kohdistetut toimet olisivat voineet kohdentua tekijöihin, jotka eivät oikeasti vaikuta oppilaiden osaamiseen. Toiminnan vaikuttavuuden kannalta moniulotteisuus on kriittinen asia syrjinnän torjumisessa.

Lähteet:

Ukkola, A. & Metsämuuronen, J. 2021. Matematiikan ja kirjallisuuden osaaminen kolmannen luokan alussa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 20:2021.
https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_2021.pdf.

Mitä sellaisia toimenpiteitä toimenpideohjelmasta puuttuu, joita valtioneuvoston yhdenvertaisuustiedonannon puitteissa pitäisi mielestäsi edistää?

Syrjinnän torjuminen pitää ottaa huomioon kaikessa toiminnassa. Karvin arviointitulosten mukaan työ olisi erityisen tärkeää koulutuksessa. Kuten luonnoksessa sanotaan, koulutuksen parissa toimivilla on tutkimusten mukaan vielä parannettavaa yhdenvertaisuuteen liittyvässä tietoisuudessa. Luonnoksessa ei ole kuitenkaan esitetty keinoja tietoisuuden parantamiseksi. Karvin tulosten mukaan kouluissa pidetään tasa-arvoa itsestään selvyytenä, mikä ei kuitenkaan näy usein käytännössä. Kouluissa tapahtuu jatkuvasti olettamuksia oppilaista heidän taustatekijöidensä perusteella. Karvin toimenpidesuosituksissa on tämän vuoksi suositeltu muun muassa, että koulun kykyä käsitellä eriarvoisuutta vahvistetaan. Tasa-arvoinen ja yhdenvertaisuutta edistävä toiminta kouluissa vaatii osaamisen lisäämistä sekä opettajankoulutuksessa että lisä- ja täydennyskoulutuksessa sekä osallistujamäärien lisäämistä. (Saarinen ym. 2021.)

Luonnoksessa on kirjattu vastuu täydennyskoulutuksesta olevan opetuksen ja koulutuksen järjestäjille sekä sen rahoituksesta Opetushallitukselle. Täydennyskoulutusta pitäisi kuitenkin Karvin arviointitulosten mukaan tukea voimakkaammin. Opettajilla on paljon sellaisia täydennyskoulutustarpeita, joihin ei pystytä vastaamaan. Monet tarpeista vaikuttavat jo muutenkin heikommassa asemassa oleviin oppilaisiin. Tällaiset täydennyskoulutustarpeet liittyvät esimerkiksi traumaperäisten haasteiden kanssa toimimiseen tai oppimisvaikeuksien tunnistamiseen. (Venäläinen ym. 2022.)

Saarinen, J., Siekkinen, K., Laimi, T., Ahonen, A., Bernelius, B., Brunila, K., Gustavsson, M., Kauppinen, M. & Norrena, J. Tasa-arvo teoiksi ja todeksi. Sukupuolten sisäisten ja välisten oppimistuloserojen syitä ja taustoja perusopetuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisu 19:2021. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_1921.pdf.

Venäläinen, S., Laimi, T., Seppälä, S., Vuojus, T., Viitala, M., Ahlholm, M., Latomaa, S., Mård-Miettinen, K., Nirkkonen, M., Huhtanen, M. & Metsämuuronen, J. 2022. Kielellisiä taitoja ja koulunkäyntivalmiuksia. Valmistavan opetuksen ja oman äidinkielen opetuksen tila ja vaikuttavuus - arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisu 19:2022. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_1922.pdf.

Miten toimenpideohjelman tavoitteiden toteutumista ja vaikutuksia tulisi seurata?

Tavoitteiden toteutumisen ja vaikutusten seurantaan olisi tärkeää linjata tarkempia takarajoja ja väli- tai alatavoitteita. Väli- ja alaraportin laatiminen on kannatettavaa, mutta sen tueksi olisi hyvä tarkentaa, miten esimerkiksi vuosille 2024–2027 ajoitetut toimet tehdään käytännössä.

Muut kommentit

-

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto koskien luonnosta valtioneuvoston toimenpideohjelmaksi rasismin torjumisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä. Karvi pitää tärkeänä, että rasismin torjumista ja yhdenvertaisuuden edistämistä tehdään laajasti ja laadukkaasti, tutkittuun tietoon perustuen.

Asiantuntijalausunto sisältää kolme aihealuetta: yhdenvertaisuuteen liittyvän tietoisuuden lisääminen, toiminnallisten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien toimivuus ja seuranta sekä oppilaiden erilaisten lähtökohtien huomioon ottaminen opetuksessa.

Yhdenvertaisuuteen liittyvän tietoisuuden lisääminen

Syrjinnän torjuminen pitää ottaa huomioon kaikessa toiminnassa. Karvin arviointitulosten mukaan työ olisi erityisen tärkeää koulutuksessa. Kuten luonnoksessa sanotaan, koulutuksen parissa toimivilla on tutkimusten mukaan vielä parannettavaa yhdenvertaisuuteen liittyvässä tietoisuudessa. Luonnoksessa ei ole kuitenkaan esitetty keinoja tietoisuuden parantamiseksi. Karvin tulosten mukaan kouluissa pidetään tasa-arvoa itsestään selvyytenä, mikä ei kuitenkaan näy usein käytännössä. Kouluissa tapahtuu jatkuvasti olettamuksia oppilaista heidän taustatekijöidensä perusteella. Karvin toimenpidesuosituksissa on tämän vuoksi suositeltu muun muassa, että koulun kykyä käsitellä eriarvoisuutta vahvistetaan. Tasa-arvoinen ja yhdenvertaisuutta edistävä toiminta kouluissa vaatii osaamisen lisäämistä sekä opettajankoulutuksessa että lisä- ja täydennyskoulutuksessa sekä osallistujamäärien lisäämistä. (Saarinen ym. 2021.)

Luonnoksessa on kirjattu vastuu täydennyskoulutuksesta olevan opetuksen ja koulutuksen järjestäjille sekä sen rahoituksesta Opetushallitukselle. Täydennyskoulutusta pitäisi kuitenkin Karvin arviointitulosten mukaan tukea voimakkaammin. Opettajilla on paljon sellaisia täydennyskoulutustarpeita, joihin ei pystytä vastaamaan. Monet tarpeista vaikuttavat jo muutenkin heikommassa asemassa oleviin oppilaisiin. Tällaiset täydennyskoulutustarpeet liittyvät esimerkiksi traumaperäisten haasteiden kanssa toimimiseen tai oppimisvaikeuksien tunnistamiseen. (Venäläinen ym. 2022.)

Toiminnallisten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien toimivuus ja seuranta

Sukupuolitietoinen toimintakulttuuri ja jokaisen oppilaan yksilöllinen huomiointi pohjautuu aktiiviseen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitteluun. Luonnoksessa otetaan esille, että velvoite on laajentunut viime vuosina myös varhaiskasvatuksen toimipaikkoihin. Karvi kannatti tätä laajennusta, mutta otti samalla esiin saman asian kuin luonnoksessa: usein yhdenvertaisuuden edistämiselvöllisyydet on täytetty muodollisesti, mutta tavoitteellisuuteen ja vaikuttavuuteen ei panosteta riittävästi. Aiemman tutkimustiedon mukaan tasa-arvosuunnitelmia ei esimerkiksi laadita omassa oppilaitoksessa, siihen ei osallisteta koulun henkilöstöä tai oppilaita tai sen tavoitteet kirjataan hyvin yleiselle tasolle, ilman konkreettisia toimenpiteitä (Mikkola 2020). Luonnoksessa esitetty tavoite tukea ja seurata näiden suunnitelmien laatimista ja parantaa niiden vaikuttavuutta on kannatettava, mutta epäselväksi jää sen tarkempi toteuttaja ja keinot. Karvi on suositellut ratkaisuksi haasteeseen kouluun perustettavan tasa-arvosuunnittelusta vastaavan työryhmän, jossa on mukana sekä henkilökuntaa että oppilaita. Ryhmän tehtävänä olisi toteuttaa jatkuvaa toimintaa, ei vain kertaluontoista dokumentin täyttämistä. (Saarinen ym. 2021.)

Oppilaiden erilaisten lähtökohtien huomioon ottaminen opetuksessa

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnittelussa tulisi ottaa huomioon luonnoksessakin huomioitu maahanmuuttotaustaisten oppilaiden heikompi suoriutuminen oppimistuloksissa. Luonnoksessa esille nostettujen PISA-tulosten lisäksi Karvin oppimistulosarvioinneissa on noussut esille samankaltaisia tuloksia. Alkuopetuksessa niillä oppilailla, jotka opiskelevat suomea tai ruotsia toisena kielenä, on ollut selvästi keskimääräistä heikompaa kehitystä matematiikassa sekä äidinkielessä ja kirjallisuudessa. Karvi onkin suositellut, että lasten erilaiset lähtökohdat tulisi huomioida varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa. (Ukkola & Metsämuuronen 2021; Ukkola, Metsämuuronen & Paananen 2020.)

Lähteet

Ukkola, A., Metsämuuronen, J. & Paananen, M. 2020. Alkumittauksen syventäviä kysymyksiä. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 10:2020.
https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_Alkumittaus.pdf.

Ukkola, A. & Metsämuuronen, J. 2021. Matematiikan ja kirjallisuuden osaaminen kolmannen luokan alussa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 20:2021.
https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_2021.pdf.

Mikkola, A. 2020. Tasa-arvosuunnitelmien seuranta 2019. Perusopetuksen oppilaitosten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 23.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/tasa_arvosuunnitelmien_seuranta_2019.pdf.

Nurkka, N. Sosiaalinen yhteenkuuluvuus -tutkimushanke. <https://www.karvi.fi/fi/arvioinnit/esi-ja-perusopetus/teema-ja-jarjestelmaarvioinnit/sosiaalinen-yhteenkuuluvuus-tutkimushanke>.

Saarinen, J., Siekkinen, K., Laimi, T., Ahonen, A., Bernelius, B., Brunila, K., Gustavsson, M., Kauppinen, M. & Norrena, J. Tasa-arvo teoiksi ja todeksi. Sukupuolten sisäisten ja välisten oppimistulose-rojen syitä ja taustoja perusopetuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 19:2021.
https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_1921.pdf.

Venäläinen, S., Laimi, T., Seppälä, S., Vuojus, T., Viitala, M., Ahlholm, M., Latomaa, S., Mård-Miettinen, K., Nirkkonen, M., Huhtanen, M. & Metsämuuronen, J. 2022. Kielellisiä taitoja ja koulunkäyntivalmiuksia. Valmistavan opetuksen ja oman äidinkielen opetuksen tila ja vaikuttavuus -arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 19:2022.
https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_1922.pdf.

Venäläinen, S. & Laimi, T. 2024. Kehittävä arviointi maahanmuuttotaustaisten oppilaiden koulunkäytivalmiuksia tukevassa toimenpideohjelmassa. KIEPPI-arviointi 2022–2024. <https://www.karvi.fi/fi/arvioinnit/esi-ja-perusopetus/teema-ja-jarjestelmaarvioinnit/kehittava-arviointi-maahanmuuttotaustaisten-oppilaiden-koulunkayntivalmiuksia-tukevassa-toimenpideohjelmassa>.

Peltoniemi Harri
Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Laimi Tanja
Kansallinen koulutuksen arviointikeskus